Qurbani

Geleneğe uygun olarak destan üstadnâme ile başlar. Sonra hikâyeye geçilir: Kür ile Aras'ın kavuştuğu yerde iki kardeş yaşarlar. Bunlardan Hüseyinali Han varlıklı, Mirzaali Han ise yoksuldur. Mirzaali Han'ın çocuğu olmamaktadır. Adak adar, kurban keser, dua eder ve sonunda bir erkek çocuğu olur; adını Kurbani koyarlar. Kurbani büyü; aklı kesmeye başlayınca . fukaralıktan yakınmaya başlar. Sonra, babasını razı edip, amcasının yanına gider.

Amcası Kurbani'ye bir çift öküz verir. Kurbani birgün tarlayı sürerken, öküzleri bırakıp uykuya dalar. Rüyasında ona buta verirler; bade içirirler; Gence Hanı Ziyad Han'ın kızı Peri Hanıma âşık olur. Anası-atası ile helallaşıp, vedalaşıp Gence yoluna düşer. Yolda başına çok işler gelir; sonunda Gence'ye ulaşır. Peri Hanımla görüşür; Peri Hanım da ona âşık olmuştur.

Ziyad Han ve veziri Kara Vezir bunu duyunca, Qurbani'yi öldürmeye karar verirler. Fakat, Peri Hanımın akıllı tedbirleri sayesinde Qurbani kurtulur. Ancak, Kara Vezir Qurbani'nin arkasını bırakmaz; onu huzuruna getirir ve der: "İmdi menim ihtiyanmdasan".

Azerbaycan Destanları, Baku 1977, s.58-76

Qurbani cevap verir:

Lemekân seherinden geldim çene men,
Canlar ehli bir canana yetiştim,
Elden ele, qabdan qaba süzüldüm,
Qetre idim, bir ummana yetiştim.

Bir gözelin eleyinden elendim,
Beli dedim belasına belendim,
Yeri.göyü yaradandan dilendim,
Gövheri axtardım, qâne yetiştim.

Qurbani der: göz gözledim, göz aldım,
Semağ oldum, axılmenden söz aldım,
Düz terpendim, merufumu tez aldım,
Edep götürdüm, yol erkene yetiştim.

Ziyad Xan dedi:

- Gurbani, belke senin atandan, anandan gelen oldu? Söyle görüm seni soruşanlara ne cevap verim?

AldıQurbani:

Yaralandım üreyimin başından,
Yara deynen yaralarım bağlasın.
Oxlanmışam kirpiyinden, qaşmdan,
Men ölürem, onu Allah saxlasın!

Naşı tebib derde derman etmedi,
Canan gelip göz evimden ötmedi, '--
Hesret öldüm, elim yara yetmedi,
Vezir de menim tek kâmın almasın!

Çjurbani'nin derdi hedden ziyade,
Çağırsam ağamı yetişer dada,
Deseler necoldu o bineva, de,
Men al geydim, o qaralar bağlasın!

Çjurbani sözünü qurtaran kimi, Qara Vezir onu cellatlara verip dedi:

- Aparm onu Gence çayının üstünde doğrayın,
qanlı paltarmı da mene getirin.

O biri tereften Peri Xanım da göz yaşma dem vermişti, özünü yiyip-tökürdü. Leyli kimi saçlarını dağıdıp üzüne tökmüştü. Dad-fegan eyleyip ağ-layırdı. Cellatlar onun ağlamağma baxmayıp Gur-bani'ni öldürmeye apardılar.

Axşam idi, itnen qurt birbirinden güçle seçilirdi. Göyün üzünü qara duman basmıştı. Adamlar ordan burdan toplanıp Qurbani'nin aparılmasm tamaşa edirdiler. Çjurbani Çara Vezir'in imaretinin yanından geçende ayağını saxladı, yalvarıp cellada dedi:

- Heç olmasa, menim qolumu bir az boşaldm,
üç kelime sözüm var deyim, yenev bağlayıp aparm.

Cellatlar dediler:

- Eşi, deli-zadı olmamısan ki, biz seni ölüme aparırık, yoxsa deyişmeye? Ele de şey olar?

Qurbani dedi:

- Onda burda öldürün. Men getmirem. Bir nece söz demesem, getmeyeceyem.

Cellatlar dediler:

- Qolunu boşaldabilmerik. İndi ki hökmen demek isteyirsen, ele qolu bağlı de.

Qurbani qolu bağlı dedi:

Vezir, sene qarğayıram,2
Haq dileyin yetirmesin!
Göyden min bir bela ense,
Birin senden ötürmesin,3

Evinden düşesen naçaq[4]
Sağ gözüne batsın pıçak,
Oğuî-uşaq düşsün qaçaq,
İstediyin getirmesin!

Oturupsan ağ otaxta,
Qan kusasan laxta Iax1a,
Senin görüm ölen vaxtda
Dilin kelime getirmesin!

Qurbani qaldı burada, Çağır, Allah
yetsin dada, Meyidin qalsm arada,
El yığılıp götürmesin!

Bu aman göy görüldeyib ıldırım çaxtı, Qara Vezir'in evinin üstüne düştü. Ev uçulup yere töküldü. Neriltis, gürültü her yeri bürüdü. Cellatlar Qurbani'ni qoyup qaçtılar. Qara Vezir evinin, uşağının hayma qaldı6, Qurbani yadından çıxtı. Vanefseşiven Gence seherini tuttu. Bir nefer gelip Qurbani'nin qollarını açtı. Qurbani buradan öz dostunun evine getti. Sabah oldu. Ara bir qeder sakitleşti. Qurbani tez burdan çıxıp Peri'nin otağına teref baxtı. Gördü ki, Peri külefirengide[7] başmı yastığa söykeyip ağlayır. Qurbani'nin derdi gubar eyledi, götürdü sazı görek ne dedi:

Gözel Peri, gel Allah'ı seversen,
Daldalanma, bir de görkez yara üz!
Astana» gör yarın astanasında,
Gulluk eyle, hizmet eyle, yara yüz!

Sağdan vurdu, soldan çıxtı sağ elem,
Sağ qoşundu, sol leşkerdi, sağ elem,
Bedahetdı men bu derdden sağalam,
Tebib birdi, derman minbir, yara yüz!

Qurbani der: bura geldim yar üçün,
Kes ciğerim, döğra bağrım, yar üçün,
Yar odu ki, yardan sonra yar üçün,
Yaxa yırta, zülf dağıda, yara yüz!.

Peri xanım axşamı araya verip Gurbani'ni çağırdı yanma. Sonra bir molla da çağırdı. Gözünün yaşı ile Şıh oğlu Şah'a bir mektup yazdırdı. Molla, Peri Xanımm sözlerini tersine, özü istediyi kimi yazmıştı. Mollanın kağızda yazdığı sözler Qurbani'ye eyan oldu. Molla Kağızı müşembeleyip Qurbani'ye vermek isteyende o dedi:

- Molla, dayan, qoy bir nece söz deyim, sonra verersen.

Çjurbani aldı sazı:

Gece günez bulut geçer havalar,
Bele getmez, elbet geli bir de yaz...

Bulut olan qalxar havada gezer,
Aşiq olan yarçün bağrını ezer,
Gavvas? olan girer derinde gezer,
Bir derin var, bir derge var, bir de yaz!

Çjurbani güldeste bağlar oxuna
Sinem buta yarım müjgân oxuna,
Bir name yaz, her divanda oxuna,
Gören deyer, var ellerin bir de yaz!

Molla, Qurbani'nin sözünden sonra evvelki mektubu cırıpio Şıh oğlu Şah'a yaxşi bir name yazdı. Peri mollanı razı eyleyip yola saldı. Nameni Çjurbaniye verip dedi:

- Qara Vezir bizi birbirimizden ayıracak. Onun hele ne qeder başı qarışıxtı, men bele meslehet görürem ki, sen bu nameni görtürüp özünü Şıh oğlu Şah'a yetiresen. O çox rehmkâr şahdı. Beleki Allah teala gönlüne rehm saldı, bize kömek eledi, yoxsa heç bir yerden bize imdad yoxtu.

Qurbani onun sözlerine razı oldu, tedbirine aferin dedi, birce dene almazın vardı, ona çıxarıp Peri Xanıma verip dedi:

- Al, bunu yadigâr saxla, şe'r demesen, xeyır gelmez, qezadı, belke yolda yıxıldım, öldüm.

Peri Xanım dedi:

- inşallah heç-zadız olmaz. Sen İsfahan kimi yere gedirsen. Sene çox xerçlık lazımdır. Bütün dünyanın mali hamsi mendedi. Al, men sene qızıli3 verim, yolda xerclersen.

Bu söz Qurbaniye berk toxundu. Götürdü görek ne dedi:

Bir alamza gönderdim yara yadigâr,
Almadı almazı bağrı taş Peri,
Könül telep eder menden neyim var,
Od tutup ceşmimi eleteş, Peri!

Bülbül ayrılığı sitemdi güle,
Gülebatm nahış süsen-sünbüle,
Badile mintene, üstten silsile,
Serendazdan töküp başa başa, Peri!

1. apdal 2. beddua ediyorum 3. geçirmesin 4. ilaçsız, çaresiz 5. bağırtı 6. derdine düşmek 7. balkon 8. eşik 9. dalgıç
lILyjrıip_ lLJbıçak 12Juç bir^ey 13. altıiypara

Bir güzelin eleyinde elendim,
Beli dedim, belasına belendim,
Yan çevirdim, her bir yana dilendim,
Çhırbani'ynen görüş, halallaş, Peri!

Qurbani Peri ile görüşüp yola revan oldu. Güne bir menzil Hacı Bulağ'a teref getmeyin binasın qoydu. Bu getmekte olsun, al xeber Peri Xanımdan.

Peri Xanımm Mikayıl adlı bir nökeri vardı. Mikayıl Peri Xanım ile Kurbani'nin sirrini bilirdi. Onlar Mikayıl'dan sir gizlemirdiler. Qurbani gedenden sonra Peri Mikayıl'ı çağırıp dedi:

- Mikayıl, men özüm de Qurbanini bir sınaxtani geçirmek isteyirem. Ola bilez mi bir nece qızla oğlan paltarı geyinem, sen de bizimle gidesen? Onunla işim var.

Mikayıl dedi:

- Xanım, niye olmur, çox yaxşi olar.

Peri Xanım bir nece qızla kişi paltarı geyindi, Mikayıl'ı da götürüp Qurbani'nin dalınca yola düştü. Bir müddetden sonra baxtılar ki, Hacı Bulaxta Qurbani bir nar ağacının dibinde oturup çörek yeyir. Onlar atlarını düz Qurbani'ye teref sürdüler. Qurbani baxıp gördü ki, bir deste atlı geli. O heç fikir vermedi. Peri Xanım deste ile bir kenarda atdan düştü. Kızların biri çağırıp dedi:

- Gedip o adama deyersen ki, bizim padişah xestedı, remmallar2 onun xestelıyine Haq aşığının başını derman buyuruplar. İndi gelmişem senin başını kesmeye.

Qız Qurbani'nin yanma gedip Peri Xanımm dediyi sözleri ona dedi:

Çurbani sazı bastı döşüne, aldı görek qıza ne cevap verdi:

Sallana sallana gelen saların,
Gel böyle sallanma, göz deyer sene.
Al yeşil giyinip durma qarşımda,
Yayıns bednezerden göz değer sene.

Gel görüm, gel görüm, kimin yarışan?
Hansi bexteferin4 vefadarısan?
Gölgede beslenmiş quzey qarısan.
Seherin yelleri tez deyer sana.

Qurbani der heç kes yarın öymesin,
Düğmele yaxanm çarpaz düymesin,
Destele zülflerin yere deymesin,
Yollar gubarlanar,s toz deyer sene.

Qız üzünü çevirip Peri Xanıma dedi:

- Gör bize ne deyir? Bu bizi deyesen Qıza oxşadır?

Qız Qurbani'nin çiyninden^ dartıp dedi:

- Tez dur gedek?

Qurbani dedi:

- Öldüreceksense, qoy bir qatar da deyim, sonra öldür.

Aldı Qurbani görek ne dedi:

Uçtu göç eyledi könül karvanı,
Mapallar düzülüp yollara doğru.
Naşı[7] ovcu kesip ov beresini,
Marallar ürüküşüp çöllere doğru.

Alçalsm dağların, görünsün göçü,
Cennet-i mevadı qoynunun içi,
Muattar zülfleri, müselsel saçı,
Herdem şitap eyler bellere doğru.

Sevdiyimin iğit imiş atası,
Eskik olmaz heç iğidin xatası,
Qaşı keman, sinem onun butası,
Qatı yay çekilip qollara doğru.

Baxçalardan qurudulur barama»,
Naşı tebib melhem eyler yarama,
Dedim: Peri, zülflerin tarama,
Könül keşte çıxar hallara doğru.

Çhırbani'yem, nalem yandırar daşı,
Üstüme gelmesin tabibi naşı,
Ummana dönübdü gözümün yaşı,
Qalxıban akışır sellere doğru.

Qız qışqırıp dedi:

- Dur qabağıma düş! Bilmirem sen bizi ne hesap eleyirsen? Biz arvad-zad deyilik, bize eşq oxuyasan. Bu saat başını bedeninden ayıracağam.

Qurbani dedi:

- Qoy bir qatar sözüm var, onu da deyim, sonra hara deyirsen, gederem.

Qız dedi:

- Tez de qurtar!

Aldı Qurbani:

Özü xoşsıfatdı, adı xoşnişan,
Yeriyir qabaxça Mikayıl, Perim!
Ferişte zülflerin tarimar olmuş,
Asılıp gerdenden hemayil, Peri!

Qapına gelmişem, sayılam, sayıl?,
Haq veren paylara men oldum gayıl,
Qızıl kıtmağmdan töktür hemayil,
Dünya olsun sana negail, Peri!

Qurbani qurbandı şahın derdine,
Derviş biler hirka, nedi, deri ne?
Ağam gıya baxtı, attı derine,
Yetmiş il bend etti Cebrayıl, Peri!

Qız berkten qışkırıp dedi:

- Dur qabağıma düş, sene deyirem!

Qurbani dedi:

- Qezeblenme, bir qatar da sözüm var,onu da deyim, sonra apar!

Aldı Qurbani:

Peri'nin bağında seyran eyledim,
Elmalı, alçalı yaza rast geldim,
Elmasın, hay vasm derdim, düşürdüm,
Könül istediyi naza rast geldim.

Gözeller gözeli, gözeller hası,
Silindi, qalmadı könlümün pası,
Sineni benzettim şonqari yuvası,
Oğlan paltarmda qıza rast geldim.

Çhırbani'yem, görcek nezer eyledim,
Gözelleri gördüm, hezer eyledim,
Yedisiyle bağda pazar eyledim,
Hesabım yanıldım, yüze rast geldim.

Söz tamam oldu, qızlar baxtılar ki, Qurbani onları tanımıştır. Peri xanım bir xelvete çekildi, merdana paltarmı çıxarıp, zenene paltarmı geydi. Sonra Gurbani'nin yanma geldi. Bir qeder sohbetten sonra Peri Xanım Qurbani'ye xeyır-dua verip yola saldı, atı minip özü Gence'ye gayıtdı.

Qurbani menzilbemenzil gedip Xudaferin'e çıxtı. Bir kende çattı. Kendden geçmek isteyende gördü bir qoca kişi kerpiç kesir.

Qurbani baxtı ki, qoca onun sözlerinden oxuyur. Ancak düzgün oxumur, bir kelime ordan, bir kelime burdan deyir. Bu, Qurbani'ye çox eser2 eledi, öz-özüne dedi: "Ade, kişi menim sözlerimi niye bele oxuyur? Men meğer bele söz demişem? men zehmet çekip düz ağaç ekmişem, bu balta ile orasını burasını kele-kötür edir. Bilseydim menim sözlerim bele oxuyacaklar, heç demezdim." Qurbani onun yanma gelip kerpicin bir neçesini ayaxladı, bezisini ezdi, bezısmı da eyri-üyrü eledi. Qoca gayıdıp Qurbani'nin üzüne dik baxıp dedi:

-Oğul, aşıxlar merifetli olar, axı men zehmet çekip o kerpiçleri düzeltmişem, sen niye ele ezersen? Deli-zad deyilsen ki?

Qurbani dedi:

- Ay emi, deyesen acığmas getti?

Kişi dedi:

- Elbette getti, Axı men onların üstünde zeh met çekmişem. Sen menim zehmetimi heç eleyirsen.

Qurbanidedi:

- Bes a kişi, sen menim sözlerimi niye pis* oxuyursan? Axı o da menim zehmetimdi, onu da men zehmet çekip düzeltmişem.

Kişi diqqetle Qurbani'ye baxıb dedi:

- Oğul, sen kimsen?

Qurbanidedi:

-Men Qurbani'yam.

Kişi dedi:

- Oğul, yaxm, senin sözlerini pis oxumuşam. Bağışlagilen. Lap yaxşi öğrenip düz oxuyaram. Sen bizim elin dil ezberisen. Ne derdin var mene söyle. Menim kerpiç kesmeyime baxma, her ne desen emelederem.

Qurbani dedi:

- Emi, menim derdim- zadım yoxtu. Ancak mene bir nece çörek ver, yol çöreğimi qurtarıp.

Kişi dedi:

- Oğul, menim yaxşi evim, yaxşi oğlanlarım var. Gedek, bu gece bize qonaq ol. Yol çöreyi de düzeldim. Getirip yolda çörek vermek layiq deyil.

Qurbani dedi:

- Yox, çörek getirirsen getir, getirmirsen, men gedirem.

Kişi nailaç qalıp dedi:

- Onda sen bulağms ağzında dur, qoyma su gelip Iekleri6 dağıda, men bu saat gedip sene çörek getirim.

Beli, Qurbani berenin ağzında durdu. Kişi beli ona verip eve getdi. Qurbani berk yuxusuz olduğundan uzandı. Ele bu uzanmakla Çhırbani'ni yuxu apardı. Kişi gelip gördü ki, Qurbani yatıp. Bu yatmaqla su da gelip lekleri, arxları dağıdıp, Kişi gıymadı onu yuxudan oyatsm. Qurbani axşamacan yatdı. Gözünü açanda baxtı ki, axşamdı. Etrafına göz gezdirdi, gördü kişi sessiz-semirsiz işleyir. Dedi:

- Emi, bes meni niye oyatmamısan? Axşam düşüp ki...

Kişi gülüp dedi:

- Ne eleyek axşam düşüp? Xarabelik zad deyil ki? Giderik eve, sabah tezden sefer edersen.

Qurbani dedi:

- Emi, qulaq as, bu dağlara bir nece sözüm var, deyim sonra gedek.

Qurbani sazını çıxarıp görek ne dedi:

Duran dağlar, size hemderd olmaram,
Dağlar, esirgediz qarı da menden, ;
Söyleyiben tene-tene sözleri,
Vurdu cüda saldı yarı da menden.

Bu köyneyin bu yaxası, bu bağı,
Bu sinemin bu düyümü, bu dağı,
Bağban idim, men becerdim bu bağı,
Bağban esirgedi narı da menden.

Bu dünya dediyin bir boş elekti,
Haqqm minbir adı dilde gerekti,
Qurbani der: çerxi dönmüş felekti,
Cebrile ayrıldı Peri de menden.

Söz qurtaran kimi kişi dedi:

- Doğrudan da men senin sözlerinin baş-ayağmı yeyirmişem.

Kişi Qurbani'ye yalvar-yaxar edip evine apardı. O gece qonaq saxladı. Çox hörmet etti. Sabah açılan kimi Qurbani kişiyle helal-hümmet edip yola düştü. İsfahan'a getmeyin binasını qoydu. Güne bir mezil, bir nece günden sonra İsfahan'a çattı. Bir kişiden xaber aldı:

-Ay qardaş, Şıh oğlu Şah'ın yanına gedeceyem, name getirmişem. Onu görebilerem mi? Kişi dedi:

- Onu görmek çetindi. Ancaq men yolunu öyrederem. O yol ile tez gedersen. Sen burdan düz get mehterxaneye. Orada bir mehterbaşı var. Yaxşi adamdı. Olsun ki, seni Şıh oğlu ile tez görüştürer.

Qurbani kişiye dua edip düz mehterbaşınm yanma getti. Selam-kelamdan sonra mehterbaşı baxıp gördü ki, bir gözel kemalli, garip oğlandı, soruştu:

-Oğul, ne temennaya menim yanıma gelmisen?

Qurbani dedi:

- Emi, Şıh oğlu Şah'a namem var. Gelmişem meni onun yanma aparasan. Nameni gerek öz elimle verem.

Mehterbaşı dedi:

- Oğul, Şıh oğlu üç aydan bir atlara baş çek meye gelir. O gelende men sene xeber vererem. Sen burada durarsan, gelip burdan geçende na meni ona verersen. Bundan başqa ayrı elaç yoxtu.

Qurbani mehterxanede qahnalı oldu. Nağılçı dili üyrek olar, üç ay geldi geçti. Şah oğlu Şah atlara baxmağa gelmedi. Onbir ay geçti, yene gelmedi.Onbir aydan sonra bir sabah Qurbani mehterxanenin qapısma çıxmıştı, o teref bu terefa baxırdı, bir de gördü ki, budu Şıh oğlu Şah gelir. Qurbani onun yolunun üstünde dayandı. Şah gelip geçende Qurbani edeple selam verdi, nameni ona uzatdı. Padişah nameni alıp cebine qoydu. Atlara baş çekenden sonra gedip kızıl tahta çıxtı.Nameni açıp oxuyanda gördü ki, Gence şehrinden Ziyad Xanın qızı Peri yazıp ki, " Qara Vezir bize zülüm eyledi. Meni öz sevgilim Qurbani'den ayırdı. Göz yaşımla sene name yazıp, kömekı isteyirem. Ey adaletli şah, bize bir elaç eyle!"

Şıh oğlu Şah mektubu oxuyan kimi keremi cuşa geldi- o saat mehterbaşını çağırıp dedi:

- O mene name veren adamı menim yanıma getir.

Mehterbaşı Qurbani'nin yanma gedip dedi:

- Şıh oğlu Şah seni çağırır- ancaq qorxma, ne derdin varsa hamişimi söyle.

Beli, Qurbani yol aldı, gedip padişahın barigâhma girdi. Baş eyip hizmet meqammda el-el üste dayandı. Şah oğlu Şah baxtı ki, bu bir cavan aşıxtı, dedi:

-Oğlan, ne metlebe gelmisen? Derdin nedi? Utanıp çekinip eleme- hamisini mene de.

Qurbanidedi:

- Şah sağ olsun, derdimi dilimle desem, dilim *yanar,* izin ver sazunan deyim.

Şah dedi:

- İzindi, de.

Aldı Qurbani görek Şıh oğlu Şah'a ne dedi:

Mürşüdü kâmilim, Şıh oğlu Şah'ım,
Bir erzim var qulluğuna, şah, menim,
On bir aydı sertöylende bekledim,
Olsana derdime bir agâh menim.

Şıh oğlu Şah mehterbaşınm üzüne baxtı. Mehterbaşı metlebi başa düşüp dedi:

-Şah sağ olsun, bu da bunun baxtmdandır? Hemişe üç aydan bir mehterxaneye, atlara baş çekmeye gelirdin. Bu defa on bir ay çekti. On bir ay bu yazıq menim yanımda qalıp yolunu gözleyip.

Şıh oğlu Şah dedi:

-O yekelikte Gence'de bir adam olmadı mı senin erzine qulak asıp, derdine çata? de görüm kim sene ne eyleyip? Men Qara Vezi're divan tutacam.

Aldı Qurbani görek ne dedi:

Yığılıban bir araya geldiler,
Şirin canım eşq oduna saldılar,
Döğdüler, söydüler, yarım aldılar,
Axıttılar göz yaşım billah, menim.

Talip olan dersin alar birinden,
Gavvas olan dür götürer derinden,
Gözü yaşlı geçtim Hudaferin'den,
Yüküm oldu gamü-hicran, ah menim.

Qurbani fikir eledi ki, menim buna hiç töhfem2 yoxtu. Men bundan nece temenna edim O du ki, aldı dübaras sazı, görek Şıh oğlu Şah'tan ne cür üzr istedi: .....

Oxuyur bülbüller, budu geldiya
Qurbaninin canı yolunda niyaz,
Serim sadağadı, üzüm payendaz,
Candan qayri yoxtu bir matah menim.

Şıh oğlu Şah baxtı ki, bu çox ağıllı, kemalli, çox da kâmil bir adamdı, dedi:

-Oğlum, de görüm metlebin nedi? Ne isteyirsen?

Qurbani sazı dillendirdi:

Gence dağlarından- uzak yollardan-
Elbette ki, bir murada gelmişem,
Eşqm siteminden, cerhin elinden,
Bir şahım var, ona dada gelmişem.

Felaket evimde otduğum yerde,
Oxuyup elmime çattığım yerde,
Bir şirin yuxuda yattığım yerde,
İçirdipler mene bade, gelmişem.

Bülbül idim, ayrı düştüm gülümden, Felek vurdu, cüda saldı elimden, Qurbani'yem, Qara Vezir elinden . Şıh oğluna şikayete gelmişem. Söz tamama yetdi. Qurbani sazla dediyini sözle de şaha danıştı. Şah ber qezeblendi. O saat Becan'ı çağırıp dedi:

- Becan, gedersen, bu aşığın sevgilisini alıp özüne verersen.

Eğer Qara Vezir o yan bu yan elese, onun bütün neslini qılıçdan geçirip qapısına diken qolu basarsan.

Becan "beçeşm" deyip o saat Gence'ye revan oldu.

Bunlar Gence'ye gelmekte olsunlar, eşit Qara Vezir'den. Qara Vezir xeber tutdu ki, Qırbani gedip Şah oğlu Şah'a şikayet eleyip, o da Becanı gönderip ki, Peri'ni alıp ona versin. Tez qohum akrabasını başına yığıp dedi:

- Deli Becan gelip neslimizi kesecek. Ne edek ki- beladan kurtarak?

Qara Vezir gördü ki, heç kimden ses çıxmadı. Özü hiyleye el attı. Bir erkeyi öldürüp, humaym ağına büktürdü. Ses saldı ki, bes Peri xanım ölüp. Beli, cemaat yığıldı. Gence'nin yaxınlığında bir mürsel ocağı var, bunun yanı mezarlıktı. Erkeyi götürüp mezarlığa apardılar. Bir qebir kazıp bastırdılar, sonra da heyrat qazanlarmı doldurup mürsel ocağının yanında xeyrat vermeye başladılar. Mollalar dua, Qur'an oxurdular, qız gelinler ağlaşırdı. Helva paylayırdılar ki, Becan gelip görende desinler ki, Peri ölüp, o da geri gayıtsm.

Bu teref ten de Becan gecavei ile gelip hemen qebiristanlığın yanmda dayandı. Bir adam keşten qabı helva ile doldurup Becan'm qabağına apardı ki;

- Buyurun, helva yiyin! Hörmetli adamımız ölüp. Ona xeyret veririk.

Becan xeber aldı:

19. Ölen kimdi?

Dediler:

20. Ziyad xanın qızı Peri xanımdı.

Becan üzünü Qurbani'ye çevirip dedi:

- Oğul- baxtmdan küs, sevgilin ölüp. Başın sağ olsun, indi de görüm fikrin nedi? Ne deyirsen edek?

Ourbani dedi:

- Becan, izin ver bir nece söz deyim, sonra özün bilersen, ne edersen edersen.

Gurbani sazını çıxarıp döşüne bastı, aldı görek ne dedi:

Felek, sennen elleşmeye bir bele meydan ola,
Tut elimi, fürset seni- lütf ile ehsan ola,
Getmiş idim mürşüdüme derdime derman qıl
Men ne bilim- men gelince haq ile yeksan ola.

Kölgesinde zülflerinin bir zaman yatmaq gerek,
Tabutu serv ağacından, kefeni yarpaq gerek,
Tez yuyun, tez götürün ki, menzile çatmaq gerek,
Bari- ilahım, nece gıydm bir bele canan öle.

Bir gül ki, dermisen- derip hendan eyleme!
Bir könül ki, öremmirsen, yıxıp viran eyleme!
Hak-taladan seda geldi: Ourbani, çox gem yeme,
Qorxum budu: bugün burada çoxlan peşman ola

l.deste 2.şeref 3.derde

Qurbani bu sözleri deyende mollalar, camaat hamisi dönüp Qara Vezir'e baxtılar. Becan da Qara Vezir'in üzüne ters-ters baxdı. Qara Vezir işi bele görende Becan'a baş eyip dedi:

- Becan sağ olsun- gördüyün kimi, biz burada Peri xamma yas qurmuşuk- ağlayırık, Qurbani sevgiliinin qebri ütünde diz çöküp göz yaşı axıtmaqdansa, gelip saz çalır- oxuyur. Men bilmirem bu ne çür adamdı.

Qurbani dedi:

- Vezir Becan, üççe kelime sözüm var, icaze ver onu deyim, işin ne yerde olduğunu özün başa düşersen.

Becan dedi:

- De!

Aldı Qurbani görek ne dedi:

Zina ehli biheyalar şer-heyanı2 attılar, Adam
oğlu yoldan çrap, birbirini aldattılar, Gazılar
rüşvet alıp, şerieti sattılar, Bu divan ki, divan
deyil, edalet divan gözel.

Axşam olcağm meşrikte battı şems, doğdu qemer,
Yer üzüne gülgüle düştü ki, oldu ta seher,
Bir hüsnü cemal gördüm men, axlım itti seraser,
Perim girip o niqaba, yanında canan gözel.

Gel biçare Qurbani, gerek bu cebres dözesen,
El uzatıp o yasemen bağdan bir gül üzesen,
Yaşı yetirdin elliye, altmışa sen, yüze sen,
Eslimiz turabdandır, meskenimiz qan güzel.

Ourbani dedi:

- Becan sağ olsun- emr ele, qoy qebri açsmlar- gör orada dem olunan nedi? Eyer Peri xanım olsa, menim sazımı alıp, özümü de onun yanmda bastırarsan. Yox, eğer Peri olmasa, onda görersen ki, men düz deyirem, ya yox.

Becan qebri açtırıp gördü ki, erkeyin cemdeyin üryan edip, hümayun ağma büküp bastırıplar qebre? Becan üzünü tuttu Qara Vezir'e, bir de Peri xanımın atası Ziyad xana, dedi:

- Bilmirem, Peri xanım göydedi, yerdedi, haradadırsa, bu saat getirirsiniz bura. Yoxsa her iki nizi öldürttüreceyem.

Ziyad xan bütün günahı Qara Vezir'in üstüne attı. Qara Vezir canm qorxusundan o saat Peri xanımı Becan'm huzuruna getirtti. Becan Peri xanıma dedi:

- Menden çekinip utanma? Düzünü de görüm, bu aşığa gedersen mi?

Peri xanım dedi:

- Becan sağ olsun, men öz fikrimi name ile Şıh oğlu Şah'a yazmıştım. Amanın bir günüdü. Ne edersen et, meni bu Qara Vezir'in elinden qurtar.

Becan dönüp Qara Vezire dedi:

- Qara Vezir, budu sana deyirem. Bunların xercını çekip Garadağ'a apararsan, orada öz xercın ile bunlara toy edesen. Eğer dediyimi eledin, canm

qurtardı, elemedin, bütün neslini keseceyem.
Şah oğlu Şah'm emrini gerek yerine yetirem.

Qara Vezir ne qeder eledi, olmadı. Becan ondan toyun xercını alıp, Qurbani'ye toy elemeye başladı. Qurbani öz toyunun ilk meclisinde aldı görek ne dedi:

Özün şah, aşikar adm hekayik,
Özünde cilavdar Cebrayıl, Perim!
Dua afsunudu firişte zülfün,
Cemi belalardan tefail, Perim!

Özün naseh, kelamında imamet,
Secde eler ona günde temamet,
Ecep norestedi, hub qeddi-kamet,
Ecep şehla, ecep şemayil Perim!

O mehrem sırrına eyyarlığım yox,
İkrarıma, bil ki, inkârlığım yox,
Menim senden qeyri heç bir yarım yox,
Canü baş yoluna ha gayil, Perim!

Qurbani, girişmisen, meydanın derin,
Oxuyanlar bilir deryanm dürün,
Bir qıya baxanda yandırdı perin,
Yetmiş min yıl qaldı Cebrayıl, Perim!

Qurbani sözünü tamam eledi. Toy başlandı, yeddi gün yeddi gece yediler, içtiler, çaldılar, oynadılar, hamisi da Qara Vezir'in hesabına. Sekizinci gün gecaveler bezendi, Çjurbani ile Peri Garadağ'a yola düşdüler. Kervan yola düşende bir aşıq sazı döşüne basıp, Qurbani'nin buradaki toyunu bu duvakqapma ile bağladı:

Qaşı kemer, gümüş kemer,
Qurşayıp bele yaraşır.
Yüzünde hal, dudağı bal,
Hem şeker dile yaraşır.
Bir beri bax, beyaz buxağ.
Darçma, hiyle yaraşır.
Derin kemal, güllü desmal,
Al güzel ele yaraşır.
Ay kabağa, gül yanağa,
Yanağı güle yaraşır.
Gözler ala, başa bela,
Çekilip qara qaşları.
Öğrun baxtı, evim yıxtı,
Etmedi çare qaşları.
Zulmü çox, insafı yox,
Apanr dara qaşları.
Huş getti, mecnun etti,
Saldı diyara qaşlan.
Axıl zaydı, qıldı sayıl,
Düşmeye çöle yaraşır.

Qaş oynattı, işve sattı,
Mayii oldum gül cemala
Bimürvet verip ziynet,
Ter endama, xetti-hala.
İlgar verdi, kaste girdi,
Sonra düştü geç xeyala,
Sevdim yaman, çektim aman,
Ecep düştüm qeylü-gala
Herze sözü, cadu gözü,
Fitneye, fe'le yaraşır,
Keman kurup, oğrun durup,
Mene işve-naz eyleyir,
Çorap toxur, ceh-ceh? oxur,

Gumru tek avaz eyleyir.
Yanağı gül, saçı sünbül,
Zimistanıö yaz eyleyir.
Derdim bilir, şirin gülür,
Bozgun kefim saz eyleyir.
Sevdim ezel, ecep güzel,
Mahala, ele yaraşır.

Qurban ona örtüp cuna,
Göresen haralıdı bu?
Fal açıp, avcıdan qaçıp,
Dağların maralıdı bu.
Yan yan baxır, kirpik qalxır,
Qaşları qaralıdı bu.
Dostun atıp, yasa batıp,
Hüseyn tek yaralıdı bu.
Ömrün üzür, ecep süzür,
Sonadı, göle yaraşır.

A